

Proposta ponència Congrés ordinari PSA - 12 de juny del 2021
“Per a la prohibició de la gestació subrogada”

Susanna Vela Palomares

La “gestació subrogada” (GS) anomenada també “maternitat per substitució” és un acord de voluntats en virtut del qual una dona accepta gestar un nen per encàrrec d’una altra persona o persones (comitents), amb el compromís de que, un cop nascut l’infant, el lliurará a la persona o persones que l’han encomanat renunciant a la filiació. Per portar-la a terme és necessari utilitzar una tècnica de reproducció assistida. Aquesta gestació implica l’existència d’un acord previ entre la persona que gesta i els que assumiran la maternitat/paternitat i per regla general es realitza a canvi d’una compensació econòmica.

Des de fa anys constatem que la GS impulsada per la globalització s’ha consolidat en un model majoritàriament mercantilista que atempta no sols contra els drets humans sinó que constitueix una immensa injustícia global. La gestació subrogada majoritària és la comercial, la de caràcter altruista, té un caràcter molt residuals. Les pràctiques de gestació per substitució són molt lucratives per als intermediaris i en nombrosos casos es produeix l’explotació de l’estat de necessitat de les dones gestants. La vulnerabilitat i la precarietat, donada l’asimetria entre les parts concernides, no poden ser descomptades d’una valoració ètica i política de la GS.

Per aquest motiu el Partit Socialdemòcrata no pot defugir del debat i ha tenir una posició clara respecte a la gestació subrogada.

No hi ha dubte que és un tema polèmic i que genera un fort debat entre els que es posicionen a favor o en contra d’aquesta pràctica com pel transfons de la mateixa. L’argument dels defensors de la GS radica en l’autonomia de la dona que es quedarà embarassada, en la seva voluntarietat juntament a altres consideracions relatives a la llibertat reproductiva i a la propietat del cos, recolzat per un rerefons altruista i de generositat dels que volen ajudar altres persones a fer realitat el seu

desig de ser pares. De l'altra, trobem als que s'oposen frontalment a aquesta pràctica, ja que la consideren una forma més d'explotació de la dona, que pretén la mercantilització del seu cos i que passa per sobre dels drets humans de les dones.

Assistim a un debat que no és només legal i jurídic d'aspectes com la seva abolició, la filiació i l'interès superior dels menors o el dret a la intimitat familiar, sinó que s'ha de fer entorn al nostre sistema de principis i valors com la dignitat humana.

A Andorra, la gestació subrogada està regulada però no permesa. El 2019 es va aprovar d'urgència la Llei 12/2019, del 15 de febrer, qualificada de tècniques de reproducció humana assistida prohibeix la gestació subrogada. El seu article 12.1 considera *“nul de ple dret el contracte pel qual es convingui la gestació, amb preu o sense, a càrrec d'una dona que renuncia a la filiació materna a favor del contractant o d'un tercer”* però el regula quan es produeix a l'estranger amb els seus articles 12.3 i 12.4: *“Queda estàlvia la possible acció de reclamació de la paternitat respecte del pare biològic, de conformitat amb les regles generals”* i *“Sens perjudici del que disposen els apartats 1 i 2 d'aquest article, en la resolució de les sol·licituds d'inscripció de títols estrangers que acrediten una relació de filiació constituïda a l'estranger mitjançant gestació subrogada i en que consti acreditat el vincle biològic com a mínim amb un dels sol·licitants, s'ha d'atendre amb caràcter preferent a l'interès superior del menor.”*

En paraules de la nostra companya Rosa Gili, en la intervenció de la votació de l'esmentada llei, *“Aquí no hi ha hagut debat social, de fet, queda esmentat i regulat en una llei que s'ha treballat en un període fora de sessions, amb urgència, amb la consegüent reducció de tots els terminis per treballar-la: per esmenar-la, en comissió, per aprovar l'informe. La societat andorrana es mereix poder reflexionar, analitzar qüestions ètiques i profundes com aquestes i no pretendre passar-les sense avisar, camuflades en altres qüestions i infantilitzant els andorrans en triar per ells, en imposar les seves visions -en referència a Demòcrates per Andorra- sense el debat previ necessari”*.

Es va comptar amb l'informe del Comitè Nacional de Bioètica d'Andorra encara que no va ser considerat per la majoria demòcrata quan diu que amb la maternitat subrogada *“Es transgredeix el principi de no comercialització del cos humà atès que habitualment hi ha un intercanvi econòmic al darrera. Aquest fet requereix l'existència de disposicions que protegeixin principalment a la gestant d'una obligació de resultats i a la parella o persona que fa la demanda d'una obligació de mitjans”*.

La gestació subrogada no només està prohibida a molts països sinó que organismes com la CEDAW o el Parlament Europeu han alertat i instat a la prohibició de tota pràctica de gestació que vulneri els drets de les dones i de les nenes en el món, especialment en països en vies de desenvolupament (proveïdors de mares gestants) en els que s'ha comprovat delictes contra els drets humans i la vinculació de la gestació subrogada amb la tracta d'éssers humans. Han condemnat aquesta pràctica per ser contrària a la dignitat de la dona, ja que el seu cos i les seves funcions reproductives es fan servir com a “matèria prima”¹.

Aquesta vulneració es produeix des del principi, ja que des d'un inici es permet saber als comitents la informació personal i privada de les dones gestants respecte els seus hàbits, relacions sentimentals, salut, treball i formació. Es produeix una invasió de la intimitat que es justifica per la necessitat de donar garanties del bon estat de la gestant. A més, els comitents, un cop tenen tota la informació, escullen a la dona gestant d'entre una llista de candidates, com si es tractés d'un producte. Això malgrat la regulació jurídica de les persones i dels objectes és totalment diferent, a les primeres se'ls atribueix dignitat i respecte i, en canvi, als objectes se'ls atribueix valor econòmic. La GS comporta la despersonalització i mercantilització de la dona, ja que es disposa del seu cos com si fos un objecte, un instrument.

Són pocs els casos en què està pràctica es dugui a terme de forma altruista, ja que durant l'embaràs es produeixen molts costos econòmics, físics i psicològics,

¹ Resolució de Parlament Europeu, de 17 de desembre de 2015, sobre l'Informe Anual sobre els Drets Humans i la Democràcia al Món (2014) i la política de la Unió Europea al respecte (2015/2229 (INI)).

que desanimen a les dones gestants a oferir-se gratuïtament. La veritable GS és l'onerosa, ja que en els països on només es permet aquesta pràctica de forma altruista, com a Grècia, hi ha una gran escassetat de dones gestants.

La GS vulnera també el dret a la dignitat de l'infant. Aquesta dignitat resulta minvada a causa de la cosificació i mercantilització de mare i infant. A més, en els països subdesenvolupats la vulneració dels seus drets és encara més notòria, a causa de l'explotació de les mateixes, el tràfic de menors i la creació de "granges de dones" destinades exclusivament a la fecundació dels infants i a parir-los.

La nostra postura gira en torn de les conviccions següents:

En primer lloc, la convicció de que prioritzar desitjos i interessos enfront als drets humans ha de quedar fora de consideració per als que lluitem per una societat justa i igualitària ja que satisfer un desig – ser pares- no pot comportar la renúncia a un dret, per molt altruista que sigui. La legislació no ha d'estar encaminada a satisfer desitjos individuals sinó a protegir drets col·lectius. Entenem el desig de maternitat i paternitat així com el desig de tenir descendència amb la pròpia càrrega genètica però no són drets i per tant ni s'han d'imposar ni menys vulnerant drets.

En segon lloc, considerar a les dones com un mitjà per satisfer un fi posa en qüestió la dignitat humana i a la visió mateixa que es té de les dones.

En tercer lloc, el dret a la salut i a l'autonomia sobre el propi cos no pot veure's compromès per la recerca del benefici econòmic ni pels desitjos dels que volen ser mares i pares. Hi ha evidència de que es tendeix a limitar la capacitat de decisió de la dona gestant sobre certes qüestions de la seva vida quotidiana al llarg del procés. El suposat lliure consentiment, via contracte o acord, que anul·la, respecte al futur immediat, la mateixa autonomia reproductiva de la dona. Invocar l'autonomia per després acte seguit suspendre-la, és contradictori i, des del punt de vista de l'ètica, simplement aberrant, ja que liquida la pròpia autonomia com a principi. A diferència d'altres àmbits com els transplants

d'òrgans de viu a viu existeix sempre l'opció de retirar-se o negar-se, precisament per no cancel·lar l'autonomia de qui, voluntàriament, es presta a donar un òrgan. En canvi, en la GS, la versió que es dona de l'autonomia de les dones és una anomalia bioètica perquè hipoteca aquesta autonomia. El que es posa en joc és el concepte d'autonomia de la dona per decidir sobre les seves pròpies capacitats i no perquè es converteixin en una eina per satisfer els interessos d'altres. És una lògica perversa sobre el lloc de les dones en el món. A partir d'aquí, podem justificar qualsevol pràctica explotadora del cos. Hi ha molt paral·lelisme amb la prostitució. L'exercici ple de l'autonomia de les persones només és possible des de condicions de justícia i igualtat, i en la GS no es donen.

Estem en contra de la maternitat imposada i forçada com la que està sotmesa a un contracte. No es tracta d'un procés innocu per a les dones gestants ni per a les donants d'òvuls que es veuen afectades físicament i emocionalment com per als infants en el seu creixement personal i emocional que pot suposar el coneixement del seu origen (m'han comprat)

En quart lloc, no podem ignorar que el resultat del procés de gestació subrogada és un ésser humà i que els éssers humans en el nostre ordenament no poden ser considerats com propietats d'altres éssers humans. L'exercici de la paternitat/maternitat és una responsabilitat, no la materialització d'una propietat.

En cinquè lloc, legalitzar la maternitat subrogada mentre altres possibilitats de maternitat o paternitat, com l'adopció, no són objecte de millora suposa anteposar els desitjos dels pares i mares intencionals als drets dels infants ja nascuts.

Considerem que la GS subrogada facilita l'explotació de les dones, en especial si es donen circumstàncies de necessitat econòmica i que és una "pràctica" que produeix una instrumentalització o cosificació de la dona que gesta per a altres, al reduir-la a una mera "incubadora". Per això ho considerem la GS discriminadora i contrària a la dignitat.

La seva regulació va en la direcció de refermar la injustícia global amb una política de fets consumats en varis països, i entre ells, Andorra, i prestar un impuls a una mercantilització creixent del cos de la dona a escala transnacional, que es tradueix en realitats semblants a la tracta de persones i el tràfic de bebès.

Per tot l'exposat s'acorda:

1. Prohibir la gestació subrogada, en la seva versió comercial o altruista, i emprendre les accions legislatives necessàries per abolir aquesta pràctica.
2. Promoure a nivell internacional un marc comú normatiu que prohibeixi els contractes de gestació subrogada.
3. Assegurar una transició segura que eviti que quedin desprotegits els infants resultants dels processos de maternitat subrogada internacional en els que es puguin trobar els ciutadans andorrans.
4. Revisar la normativa que regula l'acolliment familiar, les adopcions i els processos adoptius a fi de facilitar-los.

RESOLUCIONS

1. Prohibir la GS en la seva versió comercial i emprendre les accions legislatives necessàries per abolir aquesta practica en la línia del que adopti el marc comú normatiu que prohibeixi aquest contractes
2. Garantir que els infants resultants dels processos de maternitat subrogada internacional no quedin desprotegits.
3. Revisar la normativa que regula l'acolliment familiar, les adopcions i els processos adoptius a fi de facilitar-los.

Escaldes-Engordany, 21 de maig del 2021